

Toplumsal Cinsiyete Farklı Yaklaşımlar

Editör
MEHMET FATİH İŞİK

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2022, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 261
Toplum-Yaşam: 3

ISBN 978-625-8371-69-7
Sertifika No: 52315

1. Baskı: İstanbul, 2022

Editör:
Mehmet Fatih Işık

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Egokitap (Sertifika No: 51549)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Toplumsal Cinsiyete Farklı Yaklaşımlar

/ Editör: Mehmet Fatih Işık (Dr.)

İstanbul: DBY Yayınları, 2022.

286 s. ; 13,5 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 261) ___

ISBN 978-625-8371-69-7

1- Toplum 2- Cinsiyet Farklılıkları 3- Kadın ve Toplumsal Yapı

Bu kitapta yer alan makalelerin ilmi sorumluluğu yazarlarına aittir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Giriş	13
Ataerkillik	21
<i>Ejder ULUTAŞ</i>	
Giriş	21
Ataerki: Tanım ve Tarihçe	25
Toplumsal Cinsiyet	31
Hegemonik Erkeklik	34
Sonuç	38
Kaynakça	40
Dünden Bugüne Feminizm ve Tartışmalar	43
<i>Mehmet Fatih IŞIK</i>	
Giriş	43
Politik Bir Hareket Olarak Feminizm	44
Feminizm Dalga Hareketleri ve Temel Argümanları	50
I. Dalga Feminizm Hareketi ve Temel Argümanları	50
II. Dalga Feminizm Hareketi	52
III. Dalga Feminizm Hareketi	54
Sonuç ve Değerlendirme	56
Kaynakça	59

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Feminizm61*Sema SANCAK - Meltem İNCE YENİLMEZ*

Giriş.....	61
Feminist Hareketlerin Tarihi	63
Feminizm ve Cinsiyet Eşitliği	69
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Mücadelesi	69
Cinsiyet Eşitliği Erkek Merkezli Eşitliktir	70
Sonuç.....	72
Kaynakça.....	73

İnsan Hakları ve Kadın..... 77*Gülümser DURHAN*

Giriş.....	77
Kadının Yaşam Hakkı	78
Kadının Toplumsal Yaşama Katılma Hakkı	80
Kadının Çalışma Hakkı.....	81
Kadının Mülkiyet Hakkı.....	83
Kadının Eğitim Hakkı.....	85
Kadının Sağlık Hakkı.....	88
Kadının Seçme ve Seçilme Hakkı.....	90
Kadının Din ve Vicdan Özgürlüğü Hakkı	93
Sonuç ve Değerlendirme	96
Kaynakça.....	97

Cinsiyetçiliğin Modern Tezahürleri 101*Kenan ALPARSLAN*

Giriş.....	101
Cinsiyetçiliğin Türleri.....	103
Modern Cinsiyetçilik	104
Kaçınmacı Cinsiyetçilik.....	106
Örtük Cinsiyetçilik	109
Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik.....	111
Sonuç.....	115
Kaynakça.....	117

Kadın Zihin Sağlığı.....121*Yavuz KOŞAN*

Giriş.....	121
Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Zihinsel Sağlığı.....	124
Zihinsel Sağlık Sorunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	126
Kadınlarda Zihinsel Problemler	128
Depresyon	129
Anksiyete	133
Şizofreni	136
Yeme Bozuklukları.....	138
Alkol ve Uyuşturucu Bağımlılığı	141
Travma	144
İntihar	147
Kaynakça.....	152

Evliliğin Dönüşümü: Eşcinsel Evlilikler ve Yalnız**Ebeveynlik Üzerine Bir Deneme**..... 165*Adem Üstün ÇATALBAŞ*

Giriş.....	165
Evlilik Kurumunun Kısa Tarihi.....	167
Küresel Periferinin Hetero-Normativite Paradoksu	171
Yalnız Ebeveynlik vs Eşcinsel Evlilikler	173
Sonuç.....	178
Kaynakça.....	179

Annelik, Feminizm ve Medya 183*Zeynep Zelal KIZILKAYA*

Giriş.....	183
Annelik	184
Feminizm ve Annelik.....	191
Medya ve Annelik	204
Sonuç.....	208
Kaynakça.....	210

Sosyal Medyanın Kadınlar Üzerindeki Etkisi215

Melek ONAT

Giriş.....	215
Sosyal Medyayı Tanıyalım.....	217
Sosyal Medyada Kadınların Önemi.....	220
Sosyal Medyada Kadına Yönelik Dijital Şiddet Eleştirisi...224	
Sonuç.....	228
Kaynakça.....	231

Kürt Kadınlarının Yaşadığı Çoklu Ayrımcılık.....233

Zozan ÖZGÖKÇE

Giriş.....	233
Dilin ve Kültürün Koruyucusu Olarak Kürt Kadınları.....	237
Sosyal Hayatta Sağır ve Dilsizleştirilmiş Kürt Kadınları.....	240
Savaşın Öznesi Olan Kadınlar	244
Fuhuş ve Uyuşturucu.....	248
Kaynakça.....	250

Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Zaza Atasözlerinde

Kadın İmgesi251

İbrahim Burçin ASNA

Giriş.....	251
Atasözleri.....	255
Toplumsal Cinsiyet	257
Zaza Kültüründe Toplumsal Cinsiyet.....	259
Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Atasözleri.....	261
Kızın Evlenme Sürecini ve Sonrasını Yansıtan Atasözleri.....	263
Aile İçerisinde Kadının Özelliklerini Yansıtan Atasözleri.....	265
Kadından Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İstenilen Roller	268
Kadının Olumlu Özelliklerini Örnekleyen Atasözleri....	270

Kadının Olumsuz Özelliklerini Örnekleyen Atasözleri272

Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Zıttı Olarak

Değerlendirilen “Erkek” Bağlamında Atasözleri.....274

Sonuç.....277

Kaynakça.....278

Yazarlar Hakkında281

“dün”den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

Giriş

Toplumsal cinsiyet tartışmalarının tarihin her döneminde ve her toplumunda yaşandığını söyleyebiliriz. Toplumlarda hakim olan egemen anlayış (bu bazen politik iktidar, bazen kültürel iktidar bazen de dinsel iktidar olabilir), bireylerin toplumsal ilişkilerine yön verdiği gibi onların bedenleri üzerinde de hakimiyetini kurmuştur/kurmaktadır. Foucault’dan ödünç alabileceğimiz “*iktidarın gözü*” veya “*iktidarın her yerdeliği*” kavramları, bu gücün etkisini ve sınırını göstermesi bakımından önemli olduğunu ifade edebiliriz. Dolayısıyla cinsiyet ve beden meselelerine dönük tartışmalar ile siyasal iktidar arasında sürekli bir ilintilendirme olduğundan, bu tartışmanın ilkel toplumlardan günümüz modern toplumlara kadar süregeldiği ve hala da devam ettiği söylenebilir. Kadın hareketi mücadelesi ulusal ve uluslararası alanlarda her geçen gün daha kitlesel ve örgütlü bir hale gelmekte, önemli kazanımlar elde etmekte ve güçlenmektedir. Ancak bu cinsiyet eşitsizliğinin sona erdiği veya bireylerin sahip olduğu cinsel yönelim dolayısıyla ayrımcılığa ve sömürüye uğramadığı anlamına gelmemektedir. Bu mücadelenin örgütlü hale gelmesi ve güçlenmesi başta kadınlar sınıfı olmak üzere, patriyarkanın baskısı altındaki bütün bireyler için önemli bir başkaldırı ve kurtuluş umudu oluşturmaktadır. Bu bağlamda patriyarkanın

yarattığı cinsiyet eşitsizliği krizine karşı bell hooks'un "feminizm herkes içindir" şemsiyesinde birleşmek ve Sara Ahmed'in "feminist bir yaşam sürmek" bilincinin topluma yayılmasının ve toplumsal alanın her yerinde etkin kılınmasının önemli bir çıkış olabileceği ileri sürülebilir.

Elinizdeki "Toplumsal Cinsiyete Farklı Yaklaşımlar" adlı kitap felsefe, psikoloji, sosyoloji, iktisat ve iletişim başta olmak üzere, farklı disiplinlerdeki feminizm ve toplumsal cinsiyet tartışmalarının nasıl algılandığını ve yorumlandığını merkez alarak bu disiplinlerdeki kadın ve cinsiyet sorunlarına yönelik çeşitli perspektifleri ele almaktadır. Dolayısıyla bu kitabın feminizm ve toplumsal cinsiyet tartışmalarına yönelik oldukça zengin ve farklı bir okuma imkanı sunduğu söylenebilir. Toplamda on bir çalışmadan oluşan bu kitabın alanda çalışmak isteyen araştırmacılar ve alana ilgi duyan bireyler için önemli bir kaynak oluşturabilme umudunu ve heyecanını taşıyoruz.

Kitabın ilk çalışması, Ejder Ulutaş tarafından kaleme alınan "Ataerkillik" adlı yazısıyla başlıyor. Kadın hareketinin ve feminizm mücadelesinin ortaya çıkmasına neden olan "Ataerkillik" problemini, Ulutaş sosyolojik bir pencereden tartışmaktadır. Toplumun ve toplumsal işleyişin, yine toplumsal yapıya dair problemlerin merkezlendiği yer olduğundan hareket eden Ulutaş; toplumsal işleyişin, toplumsal ilişkilerin, normal ya da anormal davranışların nasıl belirleneceğine egemen otoriteler tarafından karar verildiğine referans yaparak ataerkil kültürün en güçlü muktedirlerden biri olduğunu vurgulamaktadır. Ulutaş, ilk olarak "ataerkil" kavramını tanıtmakta ve kısaca tarihsel arka planına değinmektedir. Daha sonra ataerkil toplum yapısının cinsiyet ve cinsiyet rollerine yönelik oldukça otoriter ve sömürücü perspektifini tartışan yazar, bu yapının doğurduğu hegemonik erkeklik sorununu da irdeleyerek çalışmayı sonlandırmaktadır. Daha sonra M. Fatih Işık'ın "Dünden Bugüne Feminizm ve Tartışmalar" adlı çalışması yer almaktadır. Bu çalışmada yazar feminizmin

ortaya çıkışına ve tarihsel süreçteki değişimine ışık tutmaktadır. Yazar öncelikle bir kavram olarak feminizmin etimolojisine değindikten sonra, feminizmin nasıl bir mücadele güttüğünü ve onun politik bir hareket olarak patriyarka kültürü karşısında; başta kadınlar olmak üzere bütün ezilen, sömürülen, ayrımcılığa uğrayan ve en önemlisi de cinsiyet eşitsizliğiyle karşı karşıya kalan bireyler için nasıl bir varolma mücadelesi olduğunu tartışmaktadır. Daha sonra feminizm hareketinin geçirdiği değişimlerin ve dönüşümlerin hangi aşamalardan geçtiğini ortaya koymak için I., II. ve III. dalga feminizm hareketlerinden söz etmektedir. Feminizm dalga hareketlerinin kadın mücadelesindeki kazanımlarına gönderme yapan yazar, feminizmin bugün geldiği noktada bu dalga hareketlerinin ne kadar önemli bir etkiye sahip olduğunun altını çizmektedir.

Sema Sancak ve Meltem İnce Yenilmez tarafından kaleme alınan "Toplumsal Cinsiyet Açısından Feminizm" adlı üçüncü çalışma, özellikle ikinci yazıda ele alınan çalışma içeriğini tamamlayıcı nitelikte olmasının yanısıra, feminizm hareketinin özellikle Osmanlı'dan itibaren Türkiye'deki mücadelesine ve gelişim sürecine odaklanmaktadır. Bu çalışmada Sancak ve Yenilmez, feminist hareketlerin tarihine kısaca ışık tattuktan sonra, feminizm ve cinsiyet eşitliğinin ne olduğunu açıklamakta ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kadınların ortaya koydukları mücadeleye dikkat çekmektedir. Makalede başka bir tartışma konusu olan "eşitlik"ten ne anladığımız ve anlamamız gerektiğinin altını çizen yazarlar, özellikle "cinsiyet eşitliği erkek merkezli eşitliktir" eleştirisinin nasıl bir zeminde beslendiğine vurgu yaparak önemli bir tartışmaya da imkan vermektedir. Kitabın sonraki çalışması ise "İnsan Hakları ve Kadın" başlığıyla Gülümser Durhan tarafından kaleme alınmıştır. Burada sorunu oldukça kapsamlı bir biçimde ele alan Durhan, toplumda kadınların görmezden gelinmesinin, haklarının verilmemesinin veya çeşitli ayrımcı-

lıklara ve eşitsizliklere maruz bırakılmasının toplumsal yozlaşmaları da kaçınılmaz kıldığının altını çizmektedir. Toplumda kadının bir birey ve “insan” olarak kabul edilmemesinin ve olgunun yaşamın bütün alanlarına egemen olmasının kadınları hak arayışı mücadelesine sevk ettiğini ifade eden yazar, insan haklarının toplumda sadece imtiyazlı bir zümre olarak görülen erkeklere tanınan haklar olmadığını; toplumdaki bütün bireylere tanınması gereken haklar olduğunu tartışmaktadır. Yazar aynı zamanda buradaki kadın mücadelesinin erkek egemenliğine karşı cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik hak mücadelesi olduğuna da vurgu yapmaktadır.

Kenan Alparslan tarafından yazılan “*Cinsiyetçiliğin Modern Tezahürleri*”, feminizme cinsiyetçilik ve psikoloji açısından yaklaşmaktadır. Yazar bu çalışmada öncelikle cinsiyet ve cinsiyetçilikle ilgili olan tartışmaları vurguladıktan sonra, “*Cinsiyetçiliğin Türleri*” alt başlığı altında psikoloji biliminin sorunlara yaklaşma perspektifinin avantajını kullanarak bireyler arasında ayrımcılık tartışmalarına yol açan çeşitli cinsiyetçilik türlerinden söz etmektedir. Burada “*modern cinsiyetçilik*”, “*kaçıncı cinsiyetçilik*”, “*örtük cinsiyetçilik*” ve “*çelişik duygulu cinsiyetçilik*” gibi cinsiyetçilik türlerini tartışan yazar, bu cinsiyetçilik türlerinin herbirinin farklı bir yönüyle, özellikle kadınlar sınıfına karşı ayrımcı, önyargılı ve nefret duygularını besleyerek, ataerkil kültürü güçlendirdiğini ve cinsiyetçi türlerin tamamının erkek merkezci bir hegemonyaya hizmet ettiğini dile getirmektedir. Kadını yüceltme adı altında kadına çok katı ve mizojinik bir zihniyetle yaklaşma olarak da değerlendirebileceğimiz örtük ve çelişik duygulu cinsiyetçilik yoluyla, kadına karşı oluşturulan ayrımcılık ve önyargı zihniyeti örtbas edilmeye çalışılmaktadır.¹ Yavuz Koşan tara-

¹ Bkz. M. Fatih IŞIK, (2022), “*Felsefe Tarihinde Mizojini Sorunu*”, Politik Ekonomik Kuram Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, 59-72. Ayrıca M. Fatih IŞIK’ın “*Örtbas Edilmiş Mizojini: Imposter Fenomeni, Korumacı Cinsiyetçilik ve Cam Tavan Sendromu*”, (Bu çalışma yayımlanma aşamasındadır).

findan kaleme alınan “*Kadın Zihin Sağlığı*” başlıklı çalışma kitabın bir sonraki çalışmasını oluşturmaktadır. Burada toplumsal cinsiyetin kadın zihin sağlığı üzerindeki etkileri, zihinsel problemlerin cinsiyete göre genel dağılımı ve bunların nedenlerinden hareketle sorunu tartışan yazar, cinsiyet ayrımcılığın sosyal normlarla ilişkisine dikkat çeker ve bu normların kadını nasıl ikincil konuma getirdiğini açıklamaktadır. Sorunu oldukça kapsamlı bir biçimde inceleyen Koşan, birçok yönden eşitsizliğe maruz kalan kadınların, zihin sağlığı bakımından erkeklerle karşılaştırıldığında daha fazla sorun yaşadığını araştırma verileri ışığında ortaya koymaktadır. Psikolojik farklılıkların temelde sosyal ve kültürel farklılıklardan kaynaklandığına da değinen yazar, depresyon ve benzeri sorunları yaşayan kadınların bu durumları ile toplumsal normların kadın algısı arasındaki ilişkiyi de gözardı etmemek gerektiğini dile getirmektedir.

“*Evliliğin Dönüşümü: Eşcinsel Evlilikler ve Yalnız Ebeveynlik Üzerine Bir Deneme*” adlı yazı ise kitabın yedinci çalışmasını oluşturmaktadır. Bu makalede aile kurumunun yaşadığı ve karşı karşıya kaldığı kaos ve kriz halini sosyolojik bir zeminde tartışan Adem Üstün Çatalbaş, modern ve kapitalist toplum yapısının oluşturmaya çalıştığı aile yapısının yozlaşmaya, çözülmeye başladığını, boşanmalarda artışların yanısıra insanların önemli bir kısmının evlenmekten kaçındıklarını dile getirmektedir. Çalışmada, evlilik kurumunun kısa bir tarihinde değinen Çatalbaş, aile kurumunun sanayi toplumuyla birlikte yaşadığı dönüşümleri ve bu dönüşümler sonucu meydana gelen yeni evlilik anlayışlarını (farklı cinsel kimlik eğilimlerine sahip olan LGBTİ+’lı bireylerin evlilikleri gibi) tartışmaktadır. Ayrıca yazar çalışmasında toplumun kabul ettiği ve normal olarak değerlendirdiği heteroseksüel evlilik modelinin yarattığı kriz halinin sonuçlarını da farklı boyutlarıyla ele alıp incelemektedir.

“Annelik, Feminizm ve Medya” başlığı altında toplumsal cinsiyet ve kadın konusuna uzmanlık alanı olan iletişim perspektifinden yaklaşan Zeynep Zelal Kızılkaya, anneliğin doğası ve toplumsal yapıdaki annelik işleviyle ilgili yapılan tartışmaları çalışmasında incelemekte ve bu tartışmaların modern dönemde daha da arttığını dile getirmektedir. Özellikle, otoritelerce anneliğin “kutsallık” ile “kurbanlaşma” arasında sıkıştırıldığına ve konumlandırıldığına vurgu yapan Kızılkaya, kadınlık üzerine farklı disiplinlerce çeşitli tartışmaların yapıldığını ileri sürmektedir. Burada yaşanan tartışmaların feminist teoriler açısından değerlendirmelerini de gözönünde bulunduran yazar, medyada betimlenen annelik yorumlamalarının, feminist mücadeledeki yansımalarına dikkat çekerek çalışmayı sonlandırmaktadır. Melek Onat tarafından incelenen “Sosyal Medyanın Kadınlar Üzerindeki Etkisi” adlı çalışma ise kitabın onuncu makalesini oluşturmaktadır. Dijital bir çağda yaşadığımızı gönderme yapan ve bireylerin bu araçların etkisinden kendilerinin soyutlamalarının mümkün olmadığını ifade eden Onat, dijital dünyanın olumsuzluklarına rağmen vazgeçilmez bir alan olarak hayatımıza etkide bulunduğunu dile getirmektedir. Geline nokta kadınların da aktif biçimde sosyal medya mecralarında yer aldığını ve örgütlendiğini çalışmada tartışan yazar, bu yolla kadınların seslerini ve yaşadıklarını daha kolay bir biçimde toplumun farklı kesimlerine duyurma imkânı elde ettiğini ileri sürmektedir.

“Kürt Kadınlarının Yaşadığı Çoklu Ayrımcılık” adlı çalışmayı kaleme alan Zozan Özgökçe, kadınların homojen bir sınıf olarak görülmesinin doğru olmadığını ve kadınlığın farklı değerlerle yüklü olduğunu ifade ederek soruna eleştirel bir perspektifle yaklaşmaktadır. “Kadın kadındır, her kadın benzer sorunlar yaşar” algısının toplumda yaygın olduğunu ve kabul gördüğünü ifade eden ve bunu eleştiren Özgökçe, bu yanılığa insan hakları savunucularının da düştüğünü ileri sürerek bu bakış açısının farklılıklar için bir tehlike oluşturduğuna vurgu

yapmaktadır. Kadınların cinsiyetlerinden dolayı benzer ayrımcılıklara maruz kalmalarının söz konusu olduğunu, ancak yaşanan ayrımcılıkların her kadında farklı biçimde yansıdığını dile getiren yazar, varolan sınıfsal farklılıkların etkisine gönderme yapmaktadır. Yazar, ayrıca toplumların kadın algısıyla ilgili tutumlarının kadın sınıfında yaşanan ayrımcılıkları daha da keskinleştirdiğini de ileri sürmektedir. Kitabın son yazısını oluşturan “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Zaza Atasözlerinde Kadın İmgesi” çalışmasıyla dilin toplumsal cinsiyetin kurgusunda ataerkil zihniyetin düşüncesini yansıtacak biçimde bir role sahip olduğu tartışmasıyla sorunu farklı bir pencereden tartışan İbrahim Burçin Asna, Bingöl yöresindeki atasözlerden hareketle “kadın” imgesinin nasıl kurgulandığını izah etmektedir. İncelediği atasözlerin hem olumlu hem de olumsuz yönlerine odaklanan yazar, atasözlerin büyük çoğunluğunun kadınlar sınıfına dönük toplumsal eşitsizliği öne çıkardığını ve en önemlisi de atasözlerin erkekmerkezci anlayıştan beslendiğini ileri sürmektedir. Özellikle evlilik öncesi, evlilik süreci ve evlilik sonrası aşamalarda kadın için söz konusu olan atasözlerde patriyarka kültürünün kadına biçtiği rol ve konumlandırma, kadın aleyhine yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine de başka bir tartışma zemini yaratmaktadır.

Özetle; patriyarka düşüncesinin kadın üzerindeki sömürsünü sürdürmede toplumlarda bir ittifak birliğinin sözkonusu olduğunu ve bu ittifakın da çeşitli şekillerde kendini gösterdiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu çalışmanın hedefinin de patriyarkanın yarattığı bu algıyla mücadele etme ve zayıflatma amacı güttüğünü ifade etmek gerekir. Kitapta yer alan her bir çalışmanın kendisinden önceki çalışmalara katkı yapmasının yanısıra, aynı zamanda bir önceki yazıda yapılan tartışmalarda eksik kalan kısımlar için de tamamlayıcı bir işlev gördüğünü ifade edebiliriz. Son olarak böyle bir çalışmanın ortaya çıkmasına öncülük etmenin mutluluğunu ve heyecanını yaşarken, her biri diğerinden değerli olan çalışmaların ortaya çıkmasına

vesile olan ve katkı sunan bütün yazarlarımıza, çalışmanın okuyucuyla buluşmasına vesile olan DBY Yayınları çalışanlarına ve özellikle de İrfan Güngörür Beyefendi'ye teşekkür ve şükranlarımı sunuyorum.

Mehmet Fatih IŞIK

Muş, Ekim 2022

Ataerkillik

Ejder ULUTAŞ

Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü,
ejderulutas@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3599-6181

Giriş

Toplumun ve toplumsal işleyişin açıklanması adına kendisine başvurulmuş bazı kavramların yine toplumsal yapıya dair problemlerin konumlandığı yer olduğunu en başta ifade etmek gerekmektedir. Gerek gündelik gerekse uzun vadeli toplumsallıkların sürdürülmesini kendi içerisinde tutarlı ve anlamlı kılmada manivela görevi gören ilişki biçimleri toplumun kültürel kodlarınca finanse edilmektedir. Eyleyicilerce birtakım göstergelerle kendisini var eden ilişkilerin dayandığı yahut dayattığı bazı formatif ve performatif ilkeler, aktörlerin sağduyusal bilgilerinin kaynağını teşkil etmektedir. Belli bir konfor alanına işaret eden kod ve kalıplar, muhatapların eylem ve söylemlerinde mevzilenmektedir. Aktörlerin gündelik yaşam içerisinde sergiledikleri performanslar büyük oranda konfor alanında seyretmektedir. Toplumsal değerler söz konusu konfor alanının sürdürülebilirliği noktasında önemli bir misyon yüklenmektedir. Cari değerler dünyasınca kuşatılmış failer,

Dünden Bugüne Feminizm ve Tartışmalar

Mehmet Fatih IŞIK

Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü,
mf.isik@alparslan.edu.tr ORCID: 0000-0003-4766-2573

Giriş

Temellendirilmiş ve içinde farklı perspektiflere sahip olan birçok felsefi dünya görüşleri gibi feminizm de içinde birbirinden farklı argümanlara sahip olan ve herbiri de kendi içinde temellendirilmiş birçok farklı türü içermektedir. Hepsinin nihai hedefi kadınla ilgili yaşanan sorunlara karşı mücadele etmek ve kadının toplumsal alanda daha fazla görünürlüğünü ortaya koymak olsa da, herbiri kadının farklı bir özelliğini öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla Tong'un da dile getirdiği gibi feminizm türlerinin herbiri "kadın sorunu"na dönük ataerkil hegemonyasının yarattığı problemlere karşı mücadele etmek ve sorunlara çözümler bulma arayışıdır (Tong, 2006:10). Ataerkil anlayışın kadına karşı yarattığı baskıya karşı feminizm, kendi bünyesinde oluşturduğu çeşitli feminizm türleriyle mücadele ederek, kadını özel ve kamusal alandaki varoluşsal mücadelesini daha da güçlü hale getirmeye çalışır.

Toplumlarda cinsiyet eşitsizliğinin kadın aleyhinde varlığını sürdürmesi ve patriyarkal kültürün kadının doğasından dolayı

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Feminizm

Sema SANCAK* - Meltem İNCE YENİLMEZ**

* Öğr. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kadın ve Aile Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

** Prof. Dr., İktisat Bölümü, İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir, Türkiye; İşletme ve Ekonomi Lisansüstü Çalışmaları, Tohoku Üniversitesi, Tokyo, Japonya
ORCID:0000-0002-4689-3196

Giriş

Toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması ve toplumsal cinsiyet bütçelemesi gibi konulardan “cinsiyet görevleri” ve “cinsiyet eşitliği planlamasına” (GEP) kadar çok çeşitli şekillerde incelenir. Genel olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesini ve yaygınlaştırılmasını yansıtır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, diğer eşitsizlik kategorileri gibi, günümüz toplumlarında ekonomik büyüme veya nüfus kontrolü gibi belirli hedefler için uygun politikalar ve uygulamalarla yönetilmelidir. Feminist teori, toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarının mevcut duruma yönelik eleştirilerinde sıklıkla kullanılır hale geldi. Cinsiyet eşitliği çalışmalarının neoliberal politikaların bir sonucu olduğu ve feminist kuramın oluşumunda ve eşitliğin öznelliklerde değişikliklere yol açtığı

İnsan Hakları ve Kadın

Gülümser DURHAN

Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi Felsefe Bölümü, g.durhan@alparslan.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9639-9620

Giriş

Kadın önce canlı bir varlık, sonra insan ve daha sonrasında dişil bir varlıktır. Canlı bir varlık ve insan olma noktasında eril varlıkla eşit pozisyonundadır, ancak dişil olması ile erilden farklı bir zeminde yer almaktadır. Böyle bir farka sahip olsa da kadınlar, insan olması dolayısıyla, insanın insan olduğu için sahip olduğu hakları kullanmak bakımından “farklı fakat eşit” (Güriz, 2011: 71) konumda olması gerekmektedir. Toplumun temeli olan kadınların ötelenmesi, haklarının bilinmemesi veya insan olduklarının unutulması, toplumsal felaketlerin ve yönetimlerin yozlaşmasının tek nedenidir.

Kadının insan oluşunun göz ardı ediliş ile problem haline gelen cinsiyet eşitsizliği ve ayrıcalığının yaşamın her alanında egemen olması kadın hakları anlayışının doğmasına sebep olmuştur. Zira insan hakları sadece eril cinse tanınan bir hak değildir. Kadın hakları, erkek egemenliğine karşı kadınların, cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik verdiği hak mücadelesidir.

Cinsiyetçiliğin Modern Tezahürleri

Kenan ALPARSLAN

Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi Psikoloji Bölümü, k.alparslan@alparslan.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-6701-355X

Giriş

Geçen yüzyıl boyunca, birçok toplumda kadının statüsünde olumlu yönde büyük değişiklikler gerçekleşmiştir. Bunların başında oy kullanma, mülk sahibi olma, kamu görevlerinde çalışma, yüksek öğrenime devam etme, seçtikleri kariyerlerde ilerleme, istismar, cinsel taciz ve tecavüze karşı yasal işlem başlatma ve çocuk doğurma konusunda seçimler yapma gibi çeşitli gelişmeler olmuştur. Bu tür yapısal ve yasal gelişmelere kadınlara yönelik kişisel tutumlardaki değişiklikler de eşlik etmiştir. Örneğin, insanların yüksek statülü liderlik pozisyonlarına kadınları tercih etme eğilimlerinde zamanla bir artış olmuştur (Swim ve Campbell, 2003). Cinsiyet eşitsizliğinin azaldığını gösteren kanıtlara rağmen, bu eşitsizliğin sürdüğüne yönelik endişeler de devam etmektedir. Türkiye de dâhil olmak üzere dünyadaki hemen hemen her ülkede kadınların yoksulluk içinde yaşama olasılığı hâlâ erkeklerden çok daha fazladır (Şener, 2012). Ayrıca, her yıl dünya çapında binlerce

Kadın Zihin Sağlığı

Yavuz KOŞAN

Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi Psikoloji Bölümü, y.kosan@alparslan.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-4118-4777

Giriş

Geleneksel psikolojik teorilerin birçoğu bireyi merkeze alırken “ayrı benliğe” aşırı bir vurgu yaparlar. Günümüzde baskın olan Batı psikolojik araştırma paradigması, kişilik ve kişilik psikolojisindeki bireysel farklılıklara odaklanmaktadır. Bu araştırma modelleri, “ayrı benliğin”, “özerkliğin” ve “kendi kendine yeterliliğin” gelişimini vurgulamaktadır. Mantıksal, soyut işleyiş, “olgunluğun” bir işareti olarak ayrıcalıklı kılınmıştır. Yirmi birinci yüzyıl baskın kültürü (Beyaz, orta sınıf, erkek, heteroseksüel) ayrılığın, tek başına hareket etmenin, bireysel rekabetin ve başarının önemini sıklıkla vurgulamaktadır (Jordan, 2006). Hızla değişen dünyada psikolojik rahatsızlıkları incelemek, bütüncül bir dünya görüşü, merkezi ve dar olmayan bir bakış açısı gerektirmektedir. Bu nedenle ruhsal bozuklukların çok geniş bir bağlamda değerlendirilmesi bir gerekliliktir. Değerlendirme yapılırken kadınlık, erkeklik, kültürel ve toplumsal gerçeklikler, şiddet, güvenlik, sosyal

Evliliğin Dönüşümü: Eşcinsel Evlilikler ve Yalnız Ebeveynlik Üzerine Bir Deneme

Adem Üstün ÇATALBAŞ

Dr. Öğr. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi Gerontoloji Bölümü, ustuncatalbas@alparslan.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-0870-0883

Giriş

Günümüzde aile kurumu dramatik değişimler ve dönüşümler geçirmektedir. Burjuva toplumunun kurguladığı muhafazakar, püriten aile yapısı çözülmekte ve özellikle gelişmiş ülkelerde boşanmalar artmakta, yanı sıra insanlar evlenmeme eğilimine girmektedir (Amato et al., 2007; Hertel et al., 2007; Li et al., 2015). Bu durum da toplumsal hayatımıza yeni kavramlar sokmuştur. Bekâr anne ve bekar baba (genel bir terim olarak da 'bekar ebeveyn' [single parent]) kavramı sadece boşanmış anne ve babalar için kullanılmamaktadır. Aynı zamanda evlenmeden çocuk sahibi olan bireyler de bu kategoriye girmektedirler. Ancak gerek evliliklerin azalması ve yalnız ebeveynlik olgusunun yükselişe geçmesi gerekse de boşanma oranlarının artışına bakarak çabuk bir genelleme (hasty generalization) ile evlilik kurumunun yok olduğu yahut yakın bir gelecekte yok olacağı iddia edilemez. Nitekim iki cinsiyetli sözleşmelere dayalı

Annelik, Feminizm ve Medya

Zeynep Zelal KIZILKAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü,
zz.dag@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1073-1264

Giriş

İnsanın varoluşunun ve biyolojik sürekliliğinin en önemli bileşenlerinden olan annelik, hem saygınlık nedeni hem de baskılanma gerekçesi kılınan bir kadınlık konumu olmaya devam edegelmektedir. Anneliğin doğası, statüsü ve toplumsal işlevinin ne olduğuna dair fikir ve tartışmalar kadim dönemlere doğru geriye uzansa da annelik hakkında yürütülen tartışmaların artması ve çeşitlenmesi modern dönemde yoğunlaşmıştır. Annelik artık kutsallık ile kurbanlaşma arasında salınan bir kadınlık konumu olarak tıbbın, psikolojinin, edebiyatın, siyasetin, dinin, ekonominin ve diğer beşeri disiplinlerin üzerinde söz söylediği ve tartıştığı bir kadınlık durumudur.

Bu çalışmada, modern dönemde annelik hakkında öne çıkan tanımlama çabaları ve tartışmalar hakkında genel bir yorum yapılacaktır. Bu amaçla ilk olarak, annelik hakkında yapılan çalışmalardan yararlanarak anneliğin rol, kimlik veya görev olarak tanımlanışının özeti aktarılacak ve anneliğin top-

Sosyal Medyanın Kadınlar Üzerindeki Etkisi

Melek ONAT

İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Mezunlu.

Giriş

İnternet bütün insanların daha kolay bir şekilde iletişim kurabildikleri sosyal bir platformdur. İnternet kullanıcıların aktif olarak içeriklerine katkıda buldukları Web 2.0 teknolojisine geçişle birlikte sosyal ağ siteleri oluşarak internet çok farklı bir boyut kazanmış oldu. Bu sayede sosyal ağ siteleri, büyük kitlelerin birbirleriyle iletişimde ve etkileşimde bulunabildikleri ve insanların sosyal bir çevre oluşturmak için kurdukları elektronik ortamlar haline gelmiştir (Dal & Dal, 2014:144).

Sosyal ağ siteleri zaman geçtikçe önemi artmakla birlikte hayatımızda daha fazla yer almaktadır. Bugün gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda sosyal ağ sitelerine başvuru üyeliklerde ve bu sitelerde geçirilen sürelerde ciddi bir artış olmuştur. Özellikle genç nesiller başta olmak üzere hemen hemen tüm yaş grubundaki insanlar sosyal ağ sitelerinde zaman harcamaktadırlar. Bütün bunları göz önüne aldığımızda aslında yeni bir yaşam biçiminin oluşmakta olduğunu söyleyebiliriz.

Kürt Kadınlarının Yaşadığı Çoklu Ayrımcılık

Zozan ÖZGÖKÇE

Akivist

*“Bazen hayat çizgilerimiz birbirine dolanıyor, bazen ayrı yön-
lere ilerliyor. Bazen bu dolanma öyle bir hal alıyor ki, gözyaş-
larımız birbirine karışıyor. Kimi zamansa duraklamalarımız
vazgeçişlerimiz, karşılaştıklarımız birbirinden öylesine farklı gö-
rünüyor ki, aynı dünyada nefes alıyor oluşumuza şaşırıyoruz.”¹*

Giriş

Kadınlık, homojen bir cinsiyet topluluğu olarak tarif edilemez. Kadınlık değer yüklü bir olgu olmakla birlikte bütün kadınlar farklı değerlerle yüküdür. Bütün kadınlar için tek-homojen bir kimlik tarifi yapılamayacağı gibi Kürt kadınları için de böyle bir tarif oldukça sığ kalmaktadır. Kadının yaşamsal pratikleri doğduğu andan ölümüne kadar kadın olmak dışındaki tüm aidiyetlerinden veya reddettiklerinden dolayı da değişmektedir. Kürt ve kadın olmak beraberinde çoklu ayrımcılık getirmektedir. Kadın kelimesinin önüne gelen her belirlemeye itiraz

¹ Nagar, Richa, (2011), *Ateşle Oynamak- Hindistan'da Yedi Yaşam Üzerinden Feminist Düşünce ve Eylem*, (Çev. Pınar Gümüş - Emine Bademci), Ayizi Kitap, Ankara.

Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Zaza Atasözlerinde Kadın İmgesi*

İbrahim Burçin ASNA

Öğr. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, Felsefe Bölümü, burcinasna@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7242-2355

Giriş

Dilin varlıkla olan ilişkisi felsefe tarihinde tartışılabilen bir konu olmuştur. Konuyla ilgili metinler Platon'un Kratylos diyaloguyla da örneklenmiş ve günümüzde de Wittgenstein'nin Tractatus adlı yapıtında da ele alınmıştır.¹ Ayrıca "*dil varlığın evidir*" diyerek dil olmazsa iletişimin kurulamayacağı yönüyle Wittgenstein güncel problemlere de işaret etmektedir.² Dil, insanın doğayı, varlığı anlama ve anlamlandırmada en önemli kaynağıdır. İnsan; hayata bakış açısını, varlığı ve evreni anlamada dile başvurarak bazı tanımlara gitmiştir. Naomi Chosky'nin de vurguladığı gibi dil ve düşünce arasındaki ilişki sistemli ve

* Bu çalışma 13-14 Mart 2015 -Şanlıurfa "Halk Kültüründe Kadın- Uluslararası Sempozyum"undaki bildirinin genişletilmiş halidir.)

1 Platon, Diyaloglar 1. (çev. Teoman Aktüel), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982, s: 189-260.

2 Ludwig Wittgenstein, Felsefi Soruşturmalar, (çev. Deniz Kanıt), Küre-yel Y., İstanbul 1998, s. 199.

Toplumsal Cinsiyete Farklı Yaklaşımlar

Cinsiyet ve bedenle ilgili tartışmalar ile politik zihin arasında güçlü bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Bu zihnin her dönemde ve toplumda varlığını sürdürdüğü tarihi kayıtlarda görülmektedir. Kadın ve onun bedeni üzerindeki baskısını güçlendirmeye dönük olan bu düşüncenin, kadın hareketinin ortaya çıkmasını sağladığını ve bu hareketin ulusal ve uluslararası alanlarda daha kitlesel ve örgütlü bir hale gelerek kadın lehine önemli kazanımlarla sonuçlandığını söyleyebiliriz. Ancak bu mücadelenin kazanımlarına rağmen, var olan cinsiyet eşitsizliğinin sona erdiğini söylemek ve bireylerin sahip oldukları farklı cinsel kimlik yönelimlerinden dolayı ayrımcılığa ve sömürüye uğramadığını iddia etmek mümkün değildir. Bu mücadelenin örgütlü hale gelmesi ve güçlenmesi başta kadınlar sınıfı olmak üzere, patriyarkanın baskısı altındaki bütün bireyler için önemli bir başkaldırı ve kurtuluş umudu oluşturmaktadır. Bu bağlamda patriyarkanın yarattığı cinsiyet eşitsizliği krizine karşı bell hooks'un "*feminizm herkes içindir*" şemsiyesinde birleşmek ve Sara Ahmed'in "*feminist bir yaşam sürmek*" bilincinin topluma yayılmasının ve toplumsal alanın her yerinde etkin kılınmasının önemli bir çıkış olabileceği söylenebilir.

Elinizdeki "*Toplumsal Cinsiyete Farklı Yaklaşımlar*" adlı kitap felsefe, psikoloji, sosyoloji, iktisat ve iletişim başta olmak üzere, farklı disiplinlerdeki feminizm ve toplumsal cinsiyet tartışmalarının nasıl algılandığını ve yorumlandığını merkez alarak bu disiplinlerdeki kadın ve cinsiyet sorunlarına yönelik çeşitli perspektifleri ele almaktadır. Dolayısıyla bu kitabın okuyucuya, feminizm ve toplumsal cinsiyet tartışmalarıyla ilgili oldukça zengin ve farklı bir okuma imkânı sağlamanın yanında, aynı zamanda alanda çalışmak isteyen ve alana ilgi duyan araştırmacılar için de önemli bir kaynak oluşturacağı ifade edilebilir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-8371-69-7

9 786258 371697